

STATEN VAN GOED: **EEN BELANGRIJKE BRON VOOR GENEALOGEN**

Eens de gegevens uit de Parochieregisters verwerkt, is het voor iedere familiekundige interessant wat meer gegevens over de voorouders op te sporen in andere documenten. De stap van parochieregisters naar deze "secundaire" documenten is voor velen onder ons echter groot. Tal van problemen doen zich voor:

- 1) in welk archief kan ik meer vinden en via welke inventaris moet ik er zoeken?;
- 2) welke methode kan ik het best hanteren om met succes vlug akten over mijn voorouders terug te vinden in de duizenden registers en pakken?
- 3) ik kan het oud schrift niet goed lezen, wat nu?
- 4) ik kan de tekst wel redelijk lezen, maar begrijp niet goed waarover het gaat ...

Voor al deze problemen tracht VVF hulp te bieden via voordrachten, gespreksavonden, bezoeken aan archieven, publicaties, ...

Onze bedoeling is thans in enkele artikels stil te blijven staan bij één van de interessantste secundaire bronnen in Vlaanderen: de Staten van Goed.

Wanneer tijdens het "Ancien Régime" (de periode voor 1796) in Vlaanderen vader of moeder overleed en er wezen achterbleven (toen kinderen beneden de 25 jaar), moesten de naaste familieleden zich wenden tot de plaatselijke wethouders. Meestal waren dit de burgemeester en schepenen van de heerlijkheid of stad waar het gezin woonde toen de ouder overleed. Zij oefenden de taak van oppervoogden uit. In sommige grotere steden, zoals Kortrijk, droegen de schepenen deze taak over aan een gespecialiseerde dienst, de weeskamer, die geleid werd door weesheren. Aan hen moest een staat van goed worden voorgelegd, met daarin alle bezit en alle schulden.

Vooraf reeds enkele belangrijke opmerkingen:

- staten van goed werden ook opgesteld wanneer alle kinderen meerderjarig waren, maar één van hen zelf overleden was met minderjarige kinderen, m.a.w. wanneer er wezen waren onder de kleinkinderen;
- wanneer volwassenen kinderloos overleden en onder de erfgenamen wezen waren, werd er ook een staat van goed opgesteld;
- wanneer er meer schulden dan baten waren en geen eigendommen, werd vaak geen staat van goed opgesteld; soms gebeurde dit toch, meestal Pro Deo (vooral in de 18^e eeuw);
- verschillende steden in Vlaanderen kenden een belangrijke buitenpoorterie (poorters die op het platteland woonden); voorbeelden hiervan zijn Kortrijk, Oudenaarde, Ieper en Veurne; de staten van goed van deze buitenpoorters vinden we terug in de weesregisters of registers van staten van goed van deze steden – een staat van goed van een voorouder uit bv. Machelen die buitenpoorter van Kortrijk was, vinden we dus terug in de weesregisters (en de bijhorende losse staten van goed) van Kortrijk in het Rijksarchief Kortrijk; van een niet-poorter of "gediede" vinden we de staat van goed terug in de registers van staten van goed van de vierschaar Grammene-Machelen (Rijksarchief Gent, inventaris 97, nrs. 13-21 en 76);
- in kleinere parochies vinden we staten van goed terug tussen andere wettelijke passeringen, in grotere parochies, steden (zoals Deinze) of

- grote juridische omschrijvingen (zoals de baronie Nevele), vinden we afzonderlijke registers terug met staten van goed;
- voor Oost-Vlaanderen is een overzicht van alle fondsen met staten van goed terug te vinden in de "Inventaris op de staten van goed van Oost-Vlaanderen" door Ronny Debbaut, 55 blz. (7 euro) (uitgave VVF-Meetjesland);
- door het belang van staten van goed voor de genealogen, werden reeds heel wat indexen op staten van goed opgesteld; voor ons werkgebied werden reeds geïndexeerd: de staten van goed van Kortrijk (voor wat betreft de buitenpoorters), deze van de baronie Nevele (vooral belangrijk voor Vinkt, Meigem, Zeveren, Sint-Martens-Lerne en Bachte-Maria-Lerne), Nazareth, Eke en Astene + Petegem; wie helpt mee aan de indexatie van de staten van goed van Deinze?

Wanneer nu de familie zich aanmeldde bij de oppervoogden, duiden deze onder de naaste verwanten de voogden aan, in het Kortrijkse meestal één van vaderszijde en één van moederskant. Waren deze niet beschikbaar, dan kon van ambtswege een voogd worden aangeduid. Zij legden de eed af en kregen de opdracht binnen een bepaalde termijn een staat van goed op te (laten) stellen.

Laten we vooreerst een blik werpen op de aanhef van een staat van goed.

Als voorbeeld nemen we de staat van goed van Joanne BRUYNEEL uit het archief van de Kortrijkse Weeskamer (Rijksarchief Kortrijk).

"Staet ende inventaris in baeten ende commeren bleven ende bevonden ten poorterlycken sterfhuyse van Joanne Bruyneel filia Pieter bij Marie MINNAERT, te vooren weduwe van Pieter DESMEDT, overleden binnen de prochie van peteghem buyten opden vierden novembre seventhien hondert sevenenveertich, saligher memorie, welcken staet aldus maeckt ende overgheeft Jacobus PARMENTIER filius Lieven als hauder bleven ten desen sterfhuyse, aen Lieven ende Louys DESMEDT beede sonen van d'overledene staende haeren eersten huwelycke geprocreert met den voornoemden Pieter DESMEDT, bij competenten auderdom hunselfs, alsmede Gillis DESMEDT out ontrent dryentwintich jaeren ende Marie Catharina DESMEDT out ontrent seshien jaeren oock beede kinderen bij d'overledene achtergelaeten ende t'haeren eersten huwelycke verweckt met den ghemelden Pieter DESMEDT op Peteghem ende ten desen sterfhuyse hoirs representerende elck eenen vierden staecke, sijnde de selve twee weesen bevooght met den voornoemden Lieven DESMEDT hunnen broeder, woonende opde prochie van Peteghem buyten, alles breeder ende inder manieren hier naer verclaert, omme overgedraeghen ende gepresenteert te worden aen mynheeren weesheeren der stadt ende casselrye van Cortryck als oppervooghden vande voornoemde weesen omme gheliquideert, gesloten ende gearresteert te worden als naer costume, ..."

Wat staat hier achtereenvolgens genoteerd?

- dat het een toestand en inventaris betreft van alle voordelen en lasten van het sterfhuis van Joanne BRUYNEEL dochter van Pieter en Marie MINNAERT;
- dat het een poorterlijk sterfhuis betreft, m.a.w. dat Joanne BRUYNEEL buitenpoorteres was van Kortrijk en dus van de voordelen van dit poorterschap kon genieten;
- dat zij eerst getrouwd was met (en thans weduwe is van) Pieter DESMEDT;
- dat zij is overleden te Petegem-buiten op 4/11/1747;
- dat uit dit huwelijk 4 kinderen gesproten zijn die nu nog in leven zijn, nl. 2 meerderjarige kinderen (Lieven en Louys DESMEDT) en 2 minderjarige kinderen (Gillis (23 jaar) en Marie Catharina (16 jaar) DESMEDT);
- dat Joanne BRUYNEEL hertrouwd is met Jacobus PARMENTIER (waarvan geen kinderen) die als "hauder" van het sterfhuis de staat van goed opstelt en voorlegt aan de erfgenamen en de weesheren van de kasselrij Kortrijk;

- dat elk van de 4 kinderen een vierde erven: “elck eenen vierden staecke”;
- dat Lieven DESMEDT, de oudste zoon, die woont op Petegem-buiten, optreedt als voogd van de 2 wezen;
- dat de staat van goed, zoals het gewoonterecht voorschrijft, voorgelegd wordt aan de weesheeren van Kortrijk (de oppervoogden) om door hen vereffend, afgesloten en bij besluit vastgesteld (“gearresteerd”) te worden.

Indien er ook meerderjarige dochters zijn, dan worden de namen van hun echtgenoten vermeld.

Soms ontbreken één of meerdere gegevens, bijvoorbeeld de leeftijd van de kinderen.

In de marge van de geregistreerde staat, of op de flap van de losse staat van goed, komen vaak nog vermeldingen voor m.b.t. de verdere afhandeling: vb.

“Overgebracht by den houder in persooene, benefens Lieven DE SMET op Peteghem buyten, unicquen vooght, desen 6en Junii 1748, present tvolle Collegie van Weesheren praetor dheer Vande Putte”

“Ten voornoemden daeghe heeft den houder desen staet onder eede bevestight in forma, ende den ghemelden vooght heeft verclaert content te wesen dat de weesepennynghen by provisie ende tot wederroepens souden blyven berusten onder den houder sonder seker t’synen risque ende peryckel, fait date present ut supra”

Hier staat dus dat de staat van goed werd voorgelegd aan het College van Weesheren op 6 juni 1748 door de stiefvader en de voogd; weesheer Vande Putte is verder met deze zaak belast.

Verder stelt de voogd zich tevreden dat het deel van de wezen voorlopig onder het beheer blijft van de stiefvader, zonder borgstelling, maar volledig op zijn risico.

STATEN VAN GOED: EEN BELANGRIJKE BRON VOOR GENEALOGEN

(deel 2)

In een vorige Leiestam bespraken we de aanhef van de staat van goed. Ter vervollediging moeten we hier nog melden dat ook een staat van goed werd opgesteld wanneer er (weliswaar meerderjarige) fysisch gehandicapte (“gebrekkige”, bijvoorbeeld blinde) of mentaal gehandicapte (“innocente”) kinderen onder de erfgenamen waren, zelfs wanneer er geen minderjarige wezen achterbleven.

Na de aanhef volgt gewoonlijk een vermelding “pro memorie”, dus om niet te vergeten, met aanduiding van het huwelijksstelsel. Werd een huwelijkscontract voor het aangaan van het huwelijk opgesteld, dan wordt dit in zijn geheel overgeschreven in de staat van goed. Wanneer er geen onroerende goederen worden nagelaten wordt dit ook vermeld in deze paragraaf.

Hieronder enkele voorbeelden:

Eerst uit de staat van goed (met huwelijkscontract) van Marie Therese VAN DE PUTTE + Izegem 1772 uit de Scabinale Archieven 2^e serie (Rijksarchief Kortrijk):

“ Den houder gheeft alhier te kennen datter ten aengaen van sijn huywelijck met wijlent de overledene gemaect is geworden d’antenuptiale voorwaerde hier naer volghende van woorde te woorde. By de welcke in het voorhandigh geval van naelaetentheyte van kinderen desen sterfhuyse te reguleren doet ingevolghde de costume vande casselrije van Ippe, Alsoo apparent huywelijck staet te geschieden indient onse moeder de heylighe ende roomsche kercke permitteert tusschen”

Dus met het huwelijkscontract moet in dit geval geen rekening gehouden worden omdat er kinderen zijn.

In de staat van goed van Joanne BRUYNEEL (zonder huwelijkscontract) uit het archief van de Kortrijkse Weeskamer (Rijksarchief Kortrijk) (zie ook vorige Leiestam) staat vermeld:

“Alvooren geeft den hauder te kennen datter tusschen hem ende d’overledene ten aengaen van hemlieden huwelijck geen contract antenuptial en is gemaect, midtsgaders dat hij maer poorter van Cortrijck en is bedeghen eenighe jaeren naer de consummatie van sijne huwelijck met d’overledene consequentelijck dat desen sterfhuyse moet gevuideert worden in conformiteyt vande costume van Cortrijck alhier locael in materie van non poorterlijcke sterfhuysen, t’gonne oversulcx alhier dient voor memorie”

Bijzonder in dit geval is de vermelding dat het erfrecht van niet-poorters hier van toepassing is omdat de laatste echtgenoot van Joanne BRUYNEEL maar poorter is geworden na het huwelijck.

Een voorbeeld uit de pro deo staat van goed (zonder huwelijkscontract en zonder onroerende goederen) van Pieter DE BOUVERE (1773) uit het archief van Mariakerke-Drongen (Rijksarchief Gent):

“Alvooren geeft dese haudrigge te kennen datter tusschen haer ende wijlen desen overledenen geen contract antenuptiael en is gemaect, noch te dat den selve geene sijde houdende goederen ten huwelijcke en hebben gebracht, nocte geconquesteert (verworven tijdens het huwelijck), ende desen staet moet geliquideert worden volgens de costume, welcke dient voor memorie”.

Worden er wel onroerende goederen nagelaten, dan staan die vervolgens opgesomd. In afzonderlijke hoofdstukken worden de onroerende goederen vermeld die afkomstig zijn van de zijde van de overledene en van de “houder” of “houderigge” (enkel wanneer hij de vader of zij de moeder van de wezen is); ook deze die werden aangekocht tijdens het huwelijck worden beschreven. Als onroerende goederen worden beschouwd: lenen, “gronden van erven ende vaste goederen” dus huizen, gronden, ... en ook de gekochte renten (leningen die het sterfhuis heeft uitstaan en waarvoor zij jaarlijks intrest ontvangt).

De waarde van deze goederen wordt meestal niet geschat. Ze worden gewoonlijk enkel beschreven, meestal met aanduiding van oppervlakte en ligging. Vaak wordt ook vermeld of het goed hypothecair belast is (bezette renten), of er heerlijke lasten zijn en andere bijzonderheden.

Als voorbeeld nemen we de staat van goed van Mayken DOENS, huisvrouw van Cornelis FOCKE, overleden te Maldegem op 17/9/1647 (Rijksarchief Gent, Fonds Maldegem nr. 13). Het betreft een gezin met een aanzienlijke welstand.

In een eerste hoofdstuk worden de bezittingen opgesomd die de overledene heeft geërfd van haar vader Robert DOENS:

“Gronden van erven byde overledene achterghelaeten by haer metten besittere ten huwelick ghebrocht haer ghesuccedeert byden overlyden van wilent Robert Doens haeren vaeder zoo hiernaer volcht

Ende eerst de nombre van een ghemet ende zessendertich roeden lants liggende binnen den ambochte ende prochie van maldeghem oost vande kercke naemelick ter haeghe int 5^e beginn vande noortbroock waeterynghe ghenaeemt het bruynhof zynde een houcte stick tusschen die van tgodtshuus van St Jan binnen Brugghe lant ende tpoelvoet stratken ande oostsyde, ... daerinne d’overledene gherecht was by cavele ende deele jehens Jacques Snebbout ten sterfhuyse van Robert Doens haeren vaeder van daten 7en sporcle 1637 ahier ghesien ...”

Volgen nog 15 andere percelen met hun beschrijving en dan de volgende rente:

“Ende voorts competeert tvoorsejde sterfhuys eene rente van zes schellynghen grooten tsaers losselick den penninck zesthiene tot laste van goederen van wilent Magdaleene

Herebout ... byde voochden vande overledene ghecocht inde venditie van goederen van wilent jonkheer Guillielmus de Lamote ten jaere 1626..."

Hieruit kunnen we afleiden dat de voogden van Mayken Doens in 1626, tijdens haar minderjarigheid, bepaalde wezenpenningen hebben belegd onder de vorm van een rente met een kapitaal van 16 x 6 schellingen = 96 schellingen of 4 ponden 16 schellingen, waarvoor zij een intrest van 6 schellingen per jaar ontving. Deze rente wordt dus ook vermeld onder één van de hoofdstukken "gronden van erven".

In een tweede hoofdstuk komen de erfgronden aan bod die haar zijn toegekomen bij het overlijden van haar broer (overlijden dat plaats had toen ze al getrouwd was):

"Gronden van erven doverledene competerende up haer ghesuccedeert ende verstorven metten besittere in huwelicke zynde by den overlijden van Gillis filius Robert Doens haeren broedere zoo hier naer volght.

Ende eerst de leenen

Alvooren competeerde d'overledene twee leengoedynghen gheleghen beede binnen de prochie van Oudelem en heerliche van praet west byden dorpe, danof het eene groot is drijenveertich ghemeten twee lijnen lants ende is een plaetse van lande met dhuussynghen schueren ende stallen daeruppe staende die den pachter syn toebehoorende recht over thuus en erve van wilent jonkheer Fransoys Destrompes daer dherberghe den Inghel placht te wesen zootwest byde kercke, daer Pieter Van Kerchove by pachte woont ..., dezelve twee leenen gehouden te Leene ende in manschepe van mijnheer Fredericq Magnus ... Baron van Praet ... van zynen leenhove van praet dat hy houdende is van sijne coninclijske majesteit van Spaingnen als van zynen princelick leenhof den Burch van brugge alles achter volghende het recepis vande overledene van daten 9en septembre 1643 ...

Volgt de beschrijving van een ander leen en twee percelen land en meers. Verder wordt ook melding gemaakt van twee percelen die nadien werden verkocht en één rente waarvan het kapitaal werd terugbetaald.

In een derde hoofdstuk worden de eigendommen vermeld die de overledene heeft verkregen na het overlijden van haar moeder. Eén perceel in Sleidinge was nog in haar bezit, 3 andere percelen in Maldegem werden verkocht tijdens haar huwelijk met Cornelis Focke. Als compensatie voor deze verkoop geschied binnen huwelijk, ontvangen de wezen 2 andere percelen in Maldegem.

Hierna volgt een belangrijk hoofdstuk met de aanwinsten die door het echtpaar samen werden gekocht en verworven tijdens hun huwelijk:

Gronden van erven byden besittere met doverledene tsaemen binnen huwelick ghecocht ende gheconquesteerd zoo hier naer volcht.

Ende al vooren dheftscheede van ontrent de zes ghemeten en half lants en hofstede met syn advenant van huussynghen schueren ende stallynghen daer uppe staende en andere catheylen van boomen plantsoenen en fruitboomen daermede ghaende liggende binnen den voorseyden ambachte ende prochie van maldeghem oost vande kercke naemelick inde warmstrate int 19^e beghin vanden noorthouck wateryng in diversche artikels en is dhofstede daer den besittere is wonende danof dander helft is matremonie van besittere

De helft is dus gekocht tijdens huwelijk, de andere helft kwam Cornelis Focke toe na het overlijden van zijn moeder. In dit hoofdstuk worden nog 39 andere aankopen van land, meers en bos beschreven en één aangekochte rente.

Tot slot volgen nog drie hoofdstukken waarin de goederen beschreven worden die de "besittere", hier de vader, verworven heeft na overlijden van zijn vader en moeder en de lenen die hem toekwamen van moederskant na het overlijden van zijn "rechtsweer" (neef) Pieter Dhauwer.

"Gronden van erven competerende de besittere bij hem ten huwelicke ghebrocht ghecommen by successie van Michiel Focke zynen vaedere zoo hiernaer volcht." ...

" Gronden van erven den besitter competerende bij successie ende versterfvenesse van zijne moedere zoo hiernaer volcht" ...

"Leenen van besittere bij successie vande zijde van zijne voorseyde moedere zoo hiernaer volcht bij den overlijden van Pieter Dhauwer sijn rechtsweer" ...

Naast de opsomming en beschrijving van de percelen wordt ook vaak aangeduid hoe het sterfhuis in het bezit is gekomen van deze onroerende

bezittingen, bijvoorbeeld "bij cavele ende deele ten sterfhuisse vanden voorseyden Michiel Focke zijnen vaedere van daeten 9en february 1629..."Dit laat ons toe nog meer documenten van deze familie terug te vinden.

STATEN VAN GOED: **EEN BELANGRIJKE BRON VOOR GENEALOGEN**

(deel 3)

In vorig nummer bespraken we hoe de onroerende goederen die een sterfhuis naliet aan bod komen in de staten van goed.

We bespreken thans de opsomming van de roerende goederen die steeds volgt op het hoofdstuk betreffende de onroerende goederen.

Het roerend bezit (op het ogenblik van het overlijden) komt in één of meer rubrieken aan bod. Meestal wordt vrij gedetailleerd een overzicht gegeven van alle goederen in het huis, de stallen, de schuren en op het hof. De huisraad wordt veelal kamer per kamer of per groepen van voorwerpen beschreven en naar waarde geschat. Het betreft een opgave van meubelen, juwelen, zilverwerk, contant geld, boeken, ambachtsgerief, kleding en linnen, dieren, vruchten, enzovoorts. Ook de mest, de zaden en de gewassen in de gebruikte akkers wordt naar waarde geschat. Bij belangrijke sterfhuizen wordt dit hoofdstuk verder onderverdeeld, bijvoorbeeld in "Baete van prisie", dit zijn de goederen die naar waarde geschat worden, en "Baete van inschulden", dit zijn de tegoeden van het sterfhuis, bijvoorbeeld van landpachten, van door derden aangekochte maar nog niet betaalde handelsgoederen.

Meestal is de inventarisatie minder gedetailleerd wanneer op het ogenblik van het opstellen van de staat van goed reeds een openbare verkoop heeft plaatsgehad. Men beperkt zich dan vaak tot het vermelden van de opbrengst van die verkoop (maar soms kan men de akte van de openbare verkoop zelf terugvinden waarin gedetailleerd staat beschreven wie welk stuk en tegen welke prijs heeft aangekocht).

We bespreken hieronder enkele uittreksels uit de staat van goed van Lievine DE BOEVERE, dochter van Lieven en Judoca DE PESTEL, + Drongen 3/9/1761

x Frans CALLOOT, zoon van Jan

(Bron: Rijksarchief Gent: Fonds Mariakerke-Drongen nr. 207, folio 300 verso)

Gemeene meubilaire, roerende bate ten desen sterfhuijse bevonden, deelsaem tusschen de houder en sijne hoirs, half en half, als naer costume.

(de roerende goederen worden naar waarde geschat; de houder heeft recht op de helft, de andere erfgenamen hebben recht op de andere helft)

(de rondgang gebeurt gewoonlijk min of meer volgens een vast stramien: eerst inventariseert men de goederen in de keuken en eventueel andere kamers die er aan grenzen, daarna de slaapkamer(s), de zolder(s), de schuur(schuren), de stal(len), wat op het hof ligt, de waarde van de gewassen)

¹ Vooreerst komt hier voor baete over den prijs bevonden inde keuken, bestaende in theen¹, koper, eyser, houte, geleyers ende aerde werk, de messen met een kapmes, de bise stoelen, blokstoelen, den setel, tafel, rondeel², den theems³, den houten heemer, den ijseren pot, de

¹ theen = tin

² rondeel = ronde tafel (waarschijnlijk)

kerren⁴ met haere toebehoorte, steene kanne, steene pot, ses bouteillen⁵, trektange, al de houte lepels, den heijnsel⁶, een schrapaeijken⁷, de leijwaetkooorde, een kasken, de soete melk teelen, het meelsaksken met drij graansaken, de strijkijsers, de seyssen⁸ met den scherp⁹ alleen, de wiet krabels¹⁰, het hangen ijser met een koper panne, het spinnewiel met sijne toebehoorte ende een werkhekelken¹¹ met andere miniteijten, alles gepresen door **Adrian Diericx**, gesworen prijsen ende costumier ten platten lande, op den 18 november 1761 ende naer volgende dagen ten overstaen ende presentie van den houder ende den deelvoogd welke voornoemde catheijlen van hujsraed weerdig bevonden naer opneminge, visitatie, extimatie ieder in het besonder ende calculatie de somme van agt ponden, derthien schellingen en twee groote, dus hier **£ 8 – 13 – 2**

2 Item komt nog voor baete over den prijs bevonden in de slaepkamer, bestaende in de koetse¹², pluymen bedde, den hoofdeulen, de slaepplakens, twee sargen¹³, de vlashekels, het hippen seefde, de biesestoelen, de vleeschkuijpe, een fusike¹⁴, de gaerenwinde, den hasper, al het baeken vleesch, schrapaeijken, het graen meuken, lijnwaetmande, den kofer, slegten trog, mandekens, twee weefbustels, de swijngels, een tafelken met nog een schrapaeijken, de appelen, spaen¹⁵ spiegelken met andere kleijnigheden dienende voor brandhout, gepresen als vooren tsaemen weerdig bevonden naer visitatie, extimatie ende calculatie de somme van thien ponden, agt schellingen, agt groote, dus **£ 10 – 8 – 8**

3 Item, over den prijs van een taefel kleetjen, amelaken¹⁶, alle de kleederen, lijne ende wolle, van d' overledene als die van den hauder, behalvens sijne kleederen die hij is houdende voor sijn rouwkleed, een paer slaepplaekens, de saen kuijpe, den saenpot, aerde potten, melck teelen met andere kleijnigheden van aerdewerk gepresen als vooren tsaemen weerdig bevonden naer visitatie, extimatie ende calculatie, de somme van negen ponden, vijf schellingen groote, dus hier **£ 9 – 5 – 0**

(het gebeurde vaak dat de een deel van de kleederen van de overlevende ouder niet mee werden geschat maar hem werden geschonken door het sterfhuis)

4 Item komt alhier nog voor baete over den prijs bevonden op den solder, bestaende in gedosschen boequijt, gedosschen koooren, gedosschen taerwe, het lijnsaet, den wolle, eenen slegten trog met wat slaepdingen, al het ongebooten vlas, al de apelen, den ajuin, den witte boontjens, een koeferken, biekorven, aud ijser met een aud staende kuijpe, kerren dienende maer voor brandhout ende ander berdels¹⁷, ontrent hondert taerwe kloppelingen¹⁸ met ander kleijnigheden, gepresen als vooren ende tsaemen weerdig bevonden naer calculatie de somme van twaelf ponden, thien schellingen gr., dus hier deselve **£ 12 – 10 – 0**

5 Item nog voor baete over den prijs bevonden in de schuere, bestaende in al het gedosschen koooren en taerwe, een tafelken, den trog, de vlegels, boothamer¹⁹, de raeke²⁰ met andere prondelingen²¹, gepresen alsovooren tsaemen weerdig bevonden de somme van drij ponden, seven schellingen en thien grooten dus **£ 3 – 7 – 10**

³ theems = fijne zeef voor melk of meel

⁴ kerren = melkkarn

⁵ bouteillen = bouteilles, flessen

⁶ heijnsel = einzel = weeghaak

⁷ schrapaeijken = schapraai = plankenkast

⁸ seyssen = zeis, zeisen

⁹ scherp = snede van het werktuig alleen

¹⁰ wiet krabels = krabbels om te wieden

¹¹ hekel = vlaskam

¹² koetse = bedsponde

¹³ sarge = deken

¹⁴ fusike = geweer, jachtwapen

¹⁵ spaan = afgespletenof afgesneden plat stukje hout

¹⁶ amelaken = een groot tafellaken

¹⁷ berdels = planken

¹⁸ kloppelingen = kloppel = knuppel – nog te dorsen graan?

¹⁹ boothamer = hamer om vlas te boten

²⁰ raeke = hark

²¹ prondelingen = prondel = nietige, waardeloze dingen, prullen, oude rommel

6 Item komt hier voor baete bevonden op het hof, betaende in twee pikken met hun haken, clootak, den stekbak, met andere baken, de spoelcuijpe, een slegte bank met ander prondelingen van brandhout, de vorken, de slagkuijpe, vleeschkuijpe, stijlen²² ende perssen met vier gesaegde houten, twee kortewagens, den draeijsboom²³, alle de aerd apels ende potten, ses vour²⁴ hoeij met nog een kleijn hoperken hoeij, al binnenhove, al het brandhout, ook gepresen als hier weerdig bevonden naer calculatie de somme van twaelf ponden, seventhien schellingen ende vier groote, dus hier £ 12 – 17 – 4

7 Item komt in baete over den prijs bevonden in het kleijn stalleken ende inden koeijstal bestaende uit een hedeken²⁵, stekbak, een beire, twee baken om de koeijen yut te eten, den leestoel, den roseelkurf²⁶, de haelkuijpe met den haellepel, de waschkuijpe, een spinnewiel met toebehoorte, den was stoel, de bijle, de dilte persen²⁷, twee peur-roen²⁸ ende nog andere kleijngheden, twee koeijen, een kalveken, twee swijntjens, stonden om te vetten met een groot swijn, den riek, oude mesak²⁹, al de poelderije, alles gepresen alsovooren, tsaemen weerdig bevonden naer extimatie ende calculatie ter somme van drijentwintig ponden, seshien schellingen en thien groote, dus hier deselve £ 23 – 16 – 10

8 Item komt hier nog voor baete over den prijs bevonden op inde lande van desen sterfhuijse, bestaende in labeur, vette ende naervette, saet, kooren en taerwe, het overschoten, prijs van loof ende pastenakel, baermaerde, het mesch binnen hove ende taelde van hout staende op den struijck, al hetwelke naer metinge, visitatie, extimatie ende calculatie, tsaemen weerdig bevonden de somme van agt ponden, twee schellingen en acht groote, dus hier £ 8 – 2 – 8

(dit sterfhuis was ook eigenaar van enkel veren te Drongen, vandaar ...)

9 Item komt nog over baete de somme van 15 ponden groote, over den prijs van eenen nieuwen veirboot ende nog de somme van ses ponden groote over den prijs van eenen ouden veirboot, als vier ponden derthien schellingen en vier groote over den prijs van eenen kistenboot, ofte vischboot, met nog een pond drij schellingenen 4 grooten over eenen ouden verleijden veirboot, mitsgaders nog de somme van twee ponden, thien schellingen, over d'helft van eenen anderen veirboot waarvan den houder d'helft soude competeren aen **Joannes Calloot**, s'houders soone, van het veir voornoemt in het 1^e capittel, arlo³⁰ twee, welke voornoemde schepen sijn gepresen door **Joannes De Roose**, scheepmaker van sijnen stijle, alwelke sommen hier voorschreven, tsaemen getroken komen te bedraegen de somme van negenentwintig ponden ses schellingen en acht groote, dus hier deselve £ 29 – 6 – 8

10 Item komt voor baete over het ongemunt goud ende silver, bestaende uit eenen gouden rink, twee paer silveren knopkens, een paer mans gespen, gepresen door **Judocus Lordon** silversmedt tot Gend, de somme van twee ponden drij schellingen en seven groote dus £ 2 – 3 – 7

11 Item de contante penningen overlatende ten overlijden, immers naer het doen van de prijsie bij den houder gedeclareert de somme van een pond, vijf schellingen gr., dus £ 1 – 5 – 0
nog contante tot £ 0 – 3 – 8

12 Den houder geeft te kennen dat er nog is staende is aen den dijk ofte op den aenwas aen de rievriere de Leije jegens de Bourgoijen twee hopers met een kleijn hoperken hoeij van de meirsche die dit sterfhuijs in pagte heeft gehadt van desen somer saijsoene desen jaere, dewelke den houder tot nogtoe deselve hoeijhoppers niet en heeft konnen verkoopen, dewelke alhier blijven in gemeene, dus memorie

...

²² stijle = houten palen

²³ draeijsboom = draaiboom = op een spil draaiende boom om lasten te verplaatsen

²⁴ vour = voer, een vracht, een wagen vol

²⁵ hedeken = kleine heide

²⁶ roseelkurf = mand van grauwe wissien met een oor, die de boeren gebruikten bij het oprapen van paardestront = strontkorf

²⁷ dilte persen = diltepersen: pertse = stok, diltepersen sijn stokken waarmee de vloer van een hooizolder boven een stal wordt gemaakt

²⁸ peur-roe = peurroede = stok waaraan men een pier bevestigd = vislijn

²⁹ mesak = mesthaak

³⁰ arlo, arlis, articulo, articulis = artikel, artikelen

14 Item vind men goet aen **Pieter De Vreese**, fs Pieters, naer afrekeninge de somme van een pond, thien schellingen, ses groote over een jaer uyt pagt van een hendeken van de visscherije de riviere de **Leije** van aenden **Oostmeulen** tot aen het veir van **Roijgem**, tselve jaer te verschijnen Kersavont 1761, dus hier **£ 1 – 10 – 6**

15 Item vind men goet aen **Pieter Bogaert** de somme van vier ponden, thien schellingen gr., over drij jaeren vispagt van het deel van de veurre in de riviere de Leije, prochie **Afsne**, de jaeren verschenen Kersavont 1759, 1760 en dat staet te verschijnen 1761 der hier selve **£ 4 – 10 – 0**

16 Aen **Frans Muijnck** tot agt schellingen grooten par reste van koop van hoeij ten jaere 1759 dus **£ 0 – 8 – 0**

Somma tsaemen van de baete bij dit cappittel gebragt, den houder angerekent, beloopt ter somme van **£ 175 – 7 – 7**
En de gone gemeen gebleven arlis 13 et 16, belooppen tot **£ 4 – 18 – 0**

STATEN VAN GOED: **EEN BELANGRIJKE BRON VOOR GENEALOGEN**

(deel 4)

In vorig nummer bespraken we hoe de waarde van de roerende goederen die een sterfhuis naliet, in de staten van goed werd verwerkt.

In een laatste hoofdstuk, voorafgaand aan de afrekening aan het slot van elke staat van goed, komen nog de schulden van het sterfhuis aan bod. Deze worden ook soms “commeren”, “lasten” of “passyven” genoemd.

Gewoonlijk worden al deze schulden zonder veel orde opgesomd in één hoofdstuk. Soms behandelen afzonderlijke paragrafen de begrafeniskosten en de kosten voor het opstellen van de staat van goed.

Voorbeelden van veel voorkomende schulden zijn: achterstallige pacht, aankoop van winkelwaren, hout, dieren, ..., schulden aan dienstboden of ambachtslui, dokterskosten, geleend geld of de intresten hierop, achterstallen van allerlei belastingen en heerlijke renten, afkoop van het beste hoofd, begrafeniskosten en aanverwante, rechten van weesheren, schepenen, griffier, schatter...naar aanleiding van het opstellen van de staat van goed, ...

We geven hieronder enkele voorbeelden:

Achterstallige pacht:

Uit de staat van goed van Pieteronelle Coillie (x Pieter Van Neste) + Ingelmunster oktober 1713:

“Alvooren d’hoors Jouffrouwe de weduwe van sieur Nicolas Crombeen hebben goet over verscheenen pachten tot ende met pryma meye eerstcomende 1714 vande hofstede ende landen daer de overledene uyt gestroven is in Ingelmunster, de somme van vichtien (15) ponden seshien schellingen ses grooten vlams compt hier in ponden parisis 189 ponden 18 schellingen parisis”

(ter info: 1 pond vlaams bestaat uit 20 schellingen vlaams en 1 schelling vlaams uit 12 groten vlaams; 1 pond vlaams = 12 ponden parisis; met enig rekenwerk stelt men zo vast dat 15 ponden 16 schellingen 6 groten vlaams inderdaad gelijk is aan 189 ponden 18 schellingen parisis)

Uit de staat van goed van Adriaene Verpraet (weduwe van Joannes De Smet) + Machelen 16/9/1746:

“Alvooren desen sterfhuyse is schuldigh aen Pieter Vande Roestyne over restant van pachten van d’hofstede ende landen bij d’overledene ghebruyckt gheweest tot ende met den 20en maerte lestleden 1746 tot 2 ponden 12 schellingen 4 grooten.”

Uit de staat van goed van Liveijne De Boevere, (x Frans Calloot) + Drongen 3/9/1761:

“Item is men schuldig aen Sr Louis Norbertus Deschuijter, greffier der prochie, in qualiteijt van ontvanger van de erfagtigen heere van Drongen, de somme van vier en dertig ponden, twaelf schellingen gr. over een jaer pagt van eene vrije visscherije ende mersche bij desen sterfhuijse in pagte en gebruijck gehadt tselve jaer verschijnen kerstavont 1761, ...”

Aankoop van roerende goederen die nog niet betaald zijn en schulden aan werklui:

Uit de staat van goed van Joanne Bruyneel (weduwe van Pieter De Smedt) + Petegem 4/11/1747:

“Item aen Lieven Michiels tot Deynse over leveringhe van stoffen tot 15 schelling 5 grooten

Aen Jacobus De Suttere over aerbeyt van gareelmaecken tot 18 schellingen 6 grooten

Aen David Vande Woestijne over leveringhe van wynckelwaere tot 1 pond 14 schellingen 9 grooten

Aen Joannes Dhondt over leveringhe van schoens, tot 1 pond 13 schellingen grooten ..”

Uit de staat van goed van Pieteronelle Coillie (zie hiervoor):

“Wellemyne Baerdts dienstmaerte heeft goet over dienst loen 77 ponden 2 schellingen parisis

Pieter De Laere heeft goet over dienst loen 3 ponden 4 schellingen parisis”

Dokterskosten:

Uit de staat van goed van Adriaene Verpraet (zie hiervoor):

“Item aen meester Rochel serurzijn over leverynge van medicamenten ende ghedaene visiten inde sieckte van d'overledene par reste tot 1 pond 3 schellingen 4 grooten”

Geleend geld en intresten:

Uit de staat van goed van Charel Focke en zijn huisvrouw Anna Van Batenburgh, beide overleden te Maldegem in 1707:

“Item aen Christoffel Van Speybroeck vijff ponden 17 schellingen grooten per reste van een obligatie bij den eersten overledenen 't sijnen proffijte verkent ...

Item betaelt aen Pieter Focke twee ponden ses schellinghen acht grooten courant over gheleenden ghelde “

Uit de staat van goed van Pieter Van Hautte (x Barbara Van Quickenborne) + Deinze 17/11/1779:

“Alvooren is men schuldig aen Jouffrauwe Marie Catharine Van Schoebeke over vijf maenden en thien daegen raete crois van de rente hier vooren vermeld ten 1en capitle de somme van 7 ponden 15 schellingen 6 groten”

(ter info: het sterfhuis bezat op de hoek Kerkstraat - Oudenaardse Steenweg – Ommegangstraat op parochie Sint-Martinus de herberg “den grooten hert”; het huis is belast met een rente van 500 ponden groten wisselgeld aan 3% in het voordeel van de vermelde Van Schoebeke, een begijntje in het Sint-Elisabeth begijnhof in Gent; men diende dus jaarlijks een intrest te betalen van 15 ponden wisselgeld – voor 5 maanden en 10 dagen (dus 5 1/3 maand) komt dit overeen met 6 pond 13 schellingen 4 groten wisselgeld; in de 18^e eeuw werd zowel in wisselgeld als in courant geld gerekend - wisselgeld is 1/6 sterker dan courant geld, d.w.z. dat we bij het wisselgeld 1/6 deel moeten bijvoegen om in courant geld om te rekenen; 6 pond 13 schellingen 4 groten dient dus vermenigvuldigd met 7/6 – met enig rekenwerk komt men dan tot 7

pond 15 schellingen 6 groten courant geld zoals vermeld in de staat van goed)

Beste hoofd:

Het recht van het beste hoofd bestond erin dat de heer van de heerlijkheid van niet-poorters bij hun overlijden als een soort van successierecht aanspraak kon maken op het beste stuk van de erfenis (bijvoorbeeld een paard); een sterfhuis dat over voldoende middelen beschikte kocht dit recht af door de waarde ervan te betalen in geld.

Uit de staat van goed van Pieter Van Hautte (zie hiervoor):

“Item met ghemeene penningen van den sterfhuyse betaelt aen d'heer Anthone De Caigny over de redemptie (= vrijkoop) van het beste hoofd bij de doodt van de overledenen vervallen in proffijtte van den heer Marquis van Deynse met het recht van callengie (soort opeisingsrecht) t'saemen de somme van 9 ponden 10 schellingen 8 grooten”

Achterstallen van belastingen (ommestellingen, pointingen, zettingen, ...) heerlijke renten, ...:

Uit de staat van goed van Liveijne De Boevere (zie hiervoor):

“In de eersten is dit sterfhuijs schuldig aen Joannes Beijaert, ontvanger deser prochie, de somme van vier ponden, derthien schellingen, thien grooten ende ses deniers, over ende per reste van de ommestellinge vanden jaere 1760, mitsgaders nog de somme van 15 ponden, een groote en ses deniers, ter gelijke cause over de pointinge en settinge van desen jaere 1761, ...”

Uit de staat van Joanne Bruyneel (zie hiervoor):

“Item aenden ontfangher van d'heerlijke renten van het Marquisaet van Deynse over achterstallen van diere verschenen sinte martens dagh seventhien hondert sevenenveertich tot 1 pond 16 schellingen 6 grooten”

Uit de staat van goed van Pieteronelle Coillie (zie hiervoor):

“Den ontfanger over den heer baron van Ingelmunster heeft goet over heerlicke rente met den doodtcoop (extra rente (vb. dubbele rente) verschuldigd na overlijden) van de overledene salvo justo 17 ponden parisiss”

Sommen verschuldigd aan de overlevende echtgenoot:

Soms wordt bij huwelijkscontract bepaald dat de langstlevende echtgenoot een overeengekomen bedrag krijgt uit de nalatenschap, ook wanneer er kinderen zijn.

Uit de staat van goed van Pieter Van Hautte (zie hiervoor):

“Item wort alhier nogh in ghemeene commeren gebracht in proffijtte van d'hauderigghe de somme van een hondert ponden grooten wisselgelt over de avantagie als langstlevende t'haeren faveure bedonghen bij het contract antenuptiael hier vooren geinsereert, dus de selve somme maekende in courant (= x 7/6) de gonne van 116 ponden 13 schellingen 4 grooten”

Begraveniskosten:

Uit de staat van Joanne Bruyneel (zie hiervoor):

“Item met gemeene penninghen vanden sterfhuyse betaelt aenden heere pastor, alsmede aenden coster over hemlieden rechten ter causen d'uytvaert ende begravenisse van d'overledene daerinne begrepen het luyden, grafmaeken, doodtkiste, pelderrecht (huur van het doodkleed) ende het wasch (kaarsen) tot den voorschreven dienst geemployeert midtsgaders het celebreren van dertich missen van requiem t'saemen de somme van 6 ponden 12 schellingen 10 grooten”

Uit de staat van goed van Charel Focke - Anna Van Batenburgh (zie hiervoor):

“Item aen Augustijn Vermeersch coster der prochie van Maldeghem vier ponden 19 schellingen 7 grooten over sijne rechten ter causen van s’overledenens uuytvaerden ende begravynghen, leverynghe van het noodigh waslicht, het graffmaecken en luyden midtsgaders over reste van prochiekosten de anno 1705 ...”

Kosten voor het schatten van de bezittingen:

Uit de staat van goed van Adriaene Verpraet (zie hiervoor):

“Item aenden prijsjer Carel Carbonnelle ende Jacobus Nicolais Armentier, t’samen over t’doen de prijsje, calculeren ende t’sstellen deser (staat van goed), mitsgaders d’expresse voyage (naar Kortrijk) tot het overbrengghen deser, par moderatie tot 16 schellingen grooten”

Rechten te betalen aan de betrokken ambtenaren en wethouders:

Uit de staat van goed van Liveijne De Boevere (zie hiervoor):

“Aen mijnheer ampman burgemeester ende schepenen over hemlieden regten in het passeren ende arresteren (bij besluit vaststellen)	£ 0 – 10 – 0
Aen den heer greffier over het apostelleren (kanttekenen) deser met het liquideren (afrekenen), registreren, ende deponneren met de segels	£ 3 – 1 – 2
Over degonne van d’acte staende vogdije met het passeren ende den segel	£ 0 – 4 – 10
Over degonne van d’acte seker (borg) met het passeren ende segel	£ 0 – 4 – 4
Aen den officier	£ 0 – 1 – 0”

Guido

Demuynck